

หรือนางนพมาศในประวัติศาสตร์ มิได้ทำกระถง แต่เป็นวีรสตรีผู้ค้าปลั๊ก?

การนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ในวิถีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมปัจจุบัน ซึ่งเน้นการใช้ประโยชน์สาธารณะให้เป็นพลวัตไปกับวัฒนธรรมมหาชน หรือ “ป๊อปคัลเจอร์” (culture) ดังที่มักนิยมสร้างภูมิหลังของ “เรื่องเล่า” (story) ที่อิงกับ “นิทาน” หรือ “ตำนาน” เพื่อให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้นๆ เกิดความน่าสนใจและเป็นที่ยอมรับได้ง่ายในระดับมหาชน แต่ก็อาจนำมาสู่ปัญหาเรื่องความเข้าใจประวัติศาสตร์ได้ด้วยเช่นกัน หากนิทานหรือตำนานนั้นไปแพร่ไปสู่ความเข้าใจระดับมหาชนว่าเป็น “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” ดังที่เกิดขึ้นในหลายกรณีในเรื่องเล่าแบบนิทาน หาข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่ฟังดูสนุกน่าจดจำ กลับเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในระดับวัฒนธรรมมหาชน ในขณะที่ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ กลับรู้กันในวงแคบๆ เท่านั้น

ดังเช่นกรณีปรากฏการณ์นางนพมาศกับสังคัมไทย ซึ่งยังคงมีพลวัตอยู่นั้น มีจุดเริ่มต้นของความเป็นมาชนเชิงเศรษฐกิจ จากการสร้างเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่าง (1) นางนพมาศ (2) ประเพณีลอยกระทง และ (3) กรุงสุโขทัย อันเป็นส่วนผสมที่ลงตัวสำหรับการใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยในยุคปัจจุบัน ภายใต้กรอบแนวคิด “ลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ” ซึ่งวลี “เผาเทียน เล่นไฟ” ก็นำมาจากเนื้อหาของจารึกพ่อขุนรามคำแหง ตอนที่ว่าด้วยงานเทศกาลบุญช่วงทอดกฐินหลังออกพรรษา ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเทศกาลลอยกระทง ดังความว่า

*“... เที้ยรย่อมคนเสียดกัน เข้ามาดูท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีตั้ง
จักแตก ...”*

องค์ประกอบทั้งหมดนี้จึงเป็นการส่งเสริมให้สุโขทัย เป็นศูนย์กลางของเทศกาลลอยกระทงไปโดยปริยาย แม้วางานลอยกระทงเป็นเทศกาลมหาชนที่แต่ละจังหวัด ต่างก็มีที่ทางจัดงานของตนเองก็ตาม

ต้นทางของข้อมูลว่านางนพมาศริเริ่มประดิษฐ์กระทงทรงดอกบัวนั้น มาจากหนังสือเรื่อง “นางนพมาศ หรือตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์” โดยความตอนหนึ่งเล่าว่า

*“... พอถึงการพระราชพิธีจองเปรียง ในวันเพ็ญเดือนสิบสอง เป็นนักขัตฤกษ์ชั๊ก
โคมลอยโคม บรรดาประชาชนชายหญิงต่างตกแต่งโคมชั๊กโคมแวนโคมลอยทุก
ตระกูลทั่วทั้งพระนคร แล้วก็ชวนกันเล่นมหรสพ ลั่นสามราตรีเป็นเยี่ยงอย่าง . . .
ข้าน้อยก็กระทำโคมลอยคิดตกแต่งให้งามประหลาดกว่าโคมพระสนมกำนัลทั้งปวง*

จึงเลือกพกาเกสรศรีต่างๆ ประดับเป็นรูปดอกกระมุทบาน กลีบรับแสงพระจันทร์ใหญ่ประมาณเท่ากวงระแทะ ล้วนแต่พรรณดอกไม้ซ้อนสีสลับให้เป็นลวดลาย แล้วก็เอาผลพฤษกาลดาชาติมาแกะจำหลักเป็นรูปมยุระคณานกวิหคหงส์ ให้จับจิกเกสรบุปผชาติอยู่ตามกลีบดอกกระมุท เป็นระเบียบเรียบเรียงวิจิตรไปด้วยสีย้อมสดสวย ควรจะทอดทัศนาขยี้กัน ทั้งเสียบแซมเทียนรูปและประทีปน้ำมันเปรียงเจือด้วยไขข้อพระโค . . .”

เมื่อพระร่วงทอดพระเนตรเห็นกระถางนี้ดังงามแปลกตา จึงตรัสถามนางนพมาศ นางจึงอธิบายแนวคิดในการตกแต่งให้ทรงทราบ และทรงรับสั่งให้กษัตริย์ลำดับต่อไปถือเอากระถางของนางเป็นแบบอย่าง ความว่า

“ . . . ครั้นสมเด็จพระร่วงเจ้าได้ทรงสดับ ก็ดำรัสว่า ข้าน้อยนี้มีปัญญาฉลาดสมที่เกิดในตระกูลนักปราชญ์ กระทำถูกต้องควรจะได้เอาเป็นเยี่ยงอย่างได้ จึงมีพระราชบริหารบำเพ็ญศุภกิจมาแต่บัดนี้สืบไปเบื้องหน้า โดยลำดับกษัตริย์ในสยามประเทศ ถึงการกำหนดนักขัตฤกษ์วันเพ็ญเดือนสิบสองพระราชพิธีจองเปรียงแล้ว ก็ให้กระทำโคมลอยเป็นรูปดอกกระมุท อุทิศสักการบูชาพระพุทธรูปที่นามทานที่ ๓ ๓ ถวายเท่า กัลปาวสาน อันว่าโคมลอยรูปดอกกระมุทก็ปรากฏมาจนเท่าทุกวันนี้ แต่คำโลกสมมุติเปลี่ยนชื่อเรียกว่า ลอยกระถางทรงประทีป เหตุดังนี้ ข้าน้อยผู้เชื่อว่า นพมาศ ก็ถึงซึ่งมีชื่อเสียงปรากฏอยู่ในแผ่นดินได้อย่างหนึ่ง . . .”

แต่กระนั้น ใจความหลักของหนังสือเล่มนี้ มิใช่การทำกระถาง แต่เป็นหนังสือที่ว่าด้วยเรื่องหลัก 3 เรื่อง คือ 1. **ลักษณะกุลสตรีในอุดมคติ** คือมีสมบัติ 3 ประการ อันได้แก่ รูปสมบัติ ปัญญาสมบัติ และทรัพย์สมบัติ รวมไปถึง ลักษณะของกุลสตรี 5 ประการ อันได้แก่ (1) วาจาอ่อนหวาน มีสัมมาคารวะ (2) กริยาละมุนละม่อม ไม่ดัดจริตเล่นตัว (3) ไม่อิจฉาริษยาพยาบาท (4) รู้จักบุญคุณของผู้มีเมตตา ดังคติโบราณว่า “ใครรัก ให้รักตอบ” และ (5) ให้เอาคนดีเป็นแบบอย่าง ดังคติโบราณว่า “ใครทำชอบ ให้ทำตาม” 2. **แนวปฏิบัติตนเพื่อความป็นยอดแห่งพระสนม** ซึ่งว่าด้วยวิธีปฏิบัติตนและการถวายชีวิตและความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ 3. **คำพรรณนาโดยย่อของพระราชพิธีสิบสองเดือน** ซึ่งมีเนื้อหาของพิธีกรรมคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในกฎมณเฑียรบาลในกฎหมายตราสามดวง แต่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากกว่า ซึ่งอาจเป็นการพรรณนาเรื่องร่วมสมัยเสริมเข้าไป

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ดำเนินเรื่องในลักษณะบุคคลที่ 1 คือนางนพมาศเล่าประวัติของตนให้ผู้อ่านฟัง ในบทบาทพระสนมผู้เฉลียวฉลาดของสมเด็จพระร่วงเจ้า ซึ่งเป็นพระนามทั่วไปที่ใช้เรียกราชาผู้ครองเมืองสุโขทัย แบบไม่ระบุตัวตนและช่วงเวลา อย่างไรก็ตาม ทั้งสำนวนการเขียนและรายละเอียดของเนื้อหาบางส่วนมีนัยยะที่แสดงว่า งานประพันธ์นี้ ไม่ได้เรียบเรียงขึ้นใน

สมัยสุโขทัยอย่างแน่นอน เพราะมีโลกทัศน์ของความเป็นอยุธยามากกว่า เช่น สำนวนภาษา แตกต่างกับสำนวนภาษาของ “ไตรภูมิพระร่วง” พระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 1 (พญาลือไท) แต่กลับพ้องกับสำนวนอยุธยาตอนปลาย-รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ส่วนรายละเอียดนั้น ทำให้สามารถเจาะจงลงไปอีกว่า หนังสือนางนพมาศนี้ มิใช่งานนิพนธ์สมัยสุโขทัยอย่างแน่นอน นั่นคือ การบรรยายว่า กรุงสุโขทัย “มีแม่น้ำรอบเมือง” ซึ่งชัดเจนว่าเป็นโลกทัศน์จากความทรงจำเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีลักษณะดังกล่าว เพราะข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ของเมืองสุโขทัยคือ ด้านหลังเมืองเป็นภูเขา ด้านหน้าเมืองเป็นที่ลุ่ม มีคลองแม่ลำพันทอดตรงไปทางทิศตะวันออก ไหลออกสู่แม่น้ำยม ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองราว 10 กิโลเมตร นอกจากนี้ การปรากฏชื่อ “ฝรั่ง” หลายเชื้อชาติ ย่อมแสดงว่าเป็นโลกทัศน์ที่เกิดขึ้นหลัง พ.ศ. 2054 (ค.ศ. 1511) โดยใช้เกณฑ์ปีที่ชาวโปรตุเกสยึดเมืองมะละกาได้ และเจาะจงลงไปอีกคือ หลัง พ.ศ. 2069 (ค.ศ. 1526) โดยใช้เกณฑ์ปีสถาปนาจักรวรรดิโมกุล (Mughal Empire) ซึ่งในเรื่องเรียกว่า “แบกมหน่” ทั้งสองเกณฑ์อยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

ถ้าพิจารณาต่อ ก็สามารถเจาะจงลงไปได้อีกว่า โลกทัศน์ที่ใช้แต่งเรื่องนางนพมาศนี้ เป็นโลกทัศน์ของคนสมัยต้นรัตนโกสินทร์ โดยใช้เกณฑ์การก่อตั้ง “สหพันธรัฐเยอรมัน” (German Confederation) ตามการประชุมใหญ่แห่งเวียนนา เมื่อ พ.ศ. 2358 (ค.ศ. 1815) ซึ่งในเรื่องเรียกชนชาติของประเทศนี้ว่า “ฝรั่งกระหนี่” เรื่องนางนพมาศจึงควรแต่งหลังจากปีนี้ และที่สุดคือ การใช้เกณฑ์ “สนธิสัญญาไมตรีและพาณิชย์ระหว่างสยามกับสหรัฐ ค.ศ. 1833” ซึ่งเป็นการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับอเมริกันอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2376 ในรัชกาลสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ดังนั้น หากพิจารณาว่า หนังสือเรื่องนางนพมาศนี้ แต่งในแผ่นดินรัชกาลที่ 3 ก็จะสามารถประมาณช่วงอายุที่แต่งได้ว่าควรอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2376 – 2394 อนึ่ง หากสันนิษฐานต่ออีกชั้น โดยเชื่อว่า กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ (พ.ศ. 2354 – 2388) พระราชธิดาในรัชกาลที่ 3 ผู้ทรงรักในงานวรรณกรรมนั้น ทรงรับรู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแต่งหนังสือนางนพมาศ ด้วยเงื่อนไขนี้ ช่วงเวลาที่แต่งจึงควรอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2376 – 2388

อย่างไรก็ตาม ชื่อ “นพมาศ” นั้น ตามคำอธิบายในเรื่องว่า เพราะนางผู้นี้มีผิวสีเหลือง นวลดุจทอง บิดาจึงตั้งชื่อว่า “นพมาศ” แปลว่า “ทองเนื้อเก้า” คือทองคำบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นชื่อที่ไม่พบในเอกสารหรือจารึกใดในประวัติศาสตร์ แต่อีกนามที่ปรากฏในเรื่องคือ “ศรีจุฬาลักษณ์” กลับเป็นชื่อที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ ทั้งเอกสารฝ่ายอยุธยา และจารึกสมัยสุโขทัย กล่าวคือ เอกสารฝ่ายอยุธยาเรื่อง “ตำแหน่งนาพลเรือน (ฝ่ายใน)” ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งบัญญัติขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีข้อกำหนดลำดับศักดิ์นาไว้ว่า “นางท้าวพระสนมเอกทั้ง 4 คือ อินทสุเรนทร์ ศรีสุดาจันทร์ อินทรเทวี **ศรีจุฬาลักษณ์** นาคนละ 1000” ข้อความนี้เป็นหลักฐานว่า ชื่อ ศรีจุฬาลักษณ์ ตามโลกทัศน์ของอยุธยาคือ พระสนมเอก ส่วนหลักฐานฝ่ายสุโขทัยนั้น ชื่อ ศรีจุฬาลักษณ์ คือ อัครมเหลือของกษัตริย์สุโขทัย โดยพบในจารึก 2

หลัก คือจารึกวัดโสกการามกับจารึกวัดบูรพาราม ที่ออกพระนามและกล่าวถึงคุณลักษณะของพระองค์ว่า

“สมเด็จพระราชเทวีศรีจุฬาลักษณ์อัครราชมहिศิเทพธรรณิฉิลกรัตนบพิตรเป็นเจ้าผู้
เป็นบาทบริจาริการัตนชายาแต่สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช กอปรด้วยปัญจพิธ
กัลยาณมีศีลพิริยะปรีชาดำกลใจมั่นในพระชินศาสนา”

อายุของข้อมูลฝ่ายสุโขทัยอยู่ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 (หลังจากสมเด็จพระมหา
ธรรมราชาธิราชที่ 2 แห่งสุโขทัยสวรรคตเมื่อ พ.ศ. 1952 ได้ไม่นานนัก) ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตทาง
การเมืองระหว่างอยุธยากับสุโขทัย และอายุของข้อมูลฝ่ายอยุธยาอยู่ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 21
ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยोजनाจักรสุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาแล้ว ดังนั้น
พิจารณาเฉพาะประเด็นประวัติศาสตร์จะพบว่า แท้จริงแล้วนามว่า “ศรีจุฬาลักษณ์” คือพระนาม
ของ “อัครราชมเหสี” ผู้เป็น “รัตนชายา” (เมียแก้ว) ของพระเจ้ากรุงสุโขทัยมาก่อน แต่เมื่อ
อยุธยาสามารถผนวกรวมสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งได้แล้ว พระนามนี้จึงถูกเปลี่ยนสถานเป็นนาม
ของหนึ่งในสี่ “พระสนมเอก” ซึ่งแสดงนัยยะว่า แรกตั้งตำแหน่งนี้ พระสนมเอกผู้นั้น อาจมีเชื้อ
สายของราชวงศ์สุโขทัย โลกทัศน์อยุธยาที่มองว่านาม “ศรีจุฬาลักษณ์” เป็นนามพระสนมเอก
จึงถูกถ่ายทอดมาสู่ผู้แต่งหนังสือนางนพมาศ ที่วางให้ตัวละครนี้ เป็นพระสนมเอกตามชื่อศรีจุฬา
ลักษณ์ การวางตัวละครให้มีสถานะเป็นเพียงพระสนมเอกเช่นนี้ ก็เป็นหลักฐานอีกชั้นว่า แม้แต่
“โครงเรื่อง” ของนางนพมาศก็ไม่ได้สืบทอดมาจากสุโขทัย เพราะว่าชื่อศรีจุฬาลักษณ์ในโลกทัศน์
สมัยสุโขทัยนั้น สูงส่งระดับเป็นพระอัครมเหสี มิใช่เป็นเพียงพระสนม ซึ่งนั่นเป็นโลกทัศน์ของ
อยุธยาที่มีต่อชื่อศรีจุฬาลักษณ์

แล้ว “ศรีจุฬาลักษณ์” ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์สุโขทัยนั้น มีบทบาทอย่างไรต่อ
ความมั่นคงของราชวงศ์พระร่วง ? อันที่จริง ความระส่ำระสายของอาณาจักรสุโขทัยเริ่มขึ้น
ตั้งแต่ช่วงปลายรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 1 (พญาลือไท) ที่ต้องรับความกดดัน
ทางการเมืองจากอาณาจักรอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ต่อเมื่อ
สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 1 (พญาลือไท) สวรรคตในช่วงใดช่วงหนึ่งระหว่าง พ.ศ.
1915-1917 ซึ่งขณะนั้น สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 2 ยังทรงพระเยาว์ มีพระชันษาเพียง
4-6 พรรษาเท่านั้น ทำให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพองั่ว) ทรงยกทัพขึ้นไปตี
เมืองหลักของสุโขทัยหลายครั้ง ขณะนั้น สุโขทัยปกครองด้วยคณะบุคคล โดยหนึ่งในนั้นคือพระ
ราชมารดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 2 อยุธยาสามารถทำให้สุโขทัยอ่อนน้อมได้ระยะ
หนึ่ง แต่สุโขทัยก็พยายามแยกตัวโดยตลอด สุดท้ายสุโขทัยก็แยกตัวออกมาได้อีกครั้งเมื่อสิ้นสุ
ทธิกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 และดูเหมือนว่า เมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 2
เจริญวัยจนได้พระราชอำนาจเต็มแล้ว พระองค์กับพระราชมารดาาร่วมกันยกทัพสุโขทัยไป
ปราบปรามเมืองโดยรอบทางทิศเหนือและทิศตะวันออกให้ยอมอยู่ในอำนาจของพระองค์ ดังมี
ข้อมูลแจ้งอยู่ในจารึกวัดตาเถรบึงหนึ่ง จารึกวัดบูรพาราม และจารึกวัดโสกการามแล้ว

อนึ่ง แม้ไม่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์แจ้งไว้โดยตรง แต่จากบริบทแวดล้อมทำให้ทราบว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 2 ทรงมีพระมเหสี 2 พระองค์ พระมเหสีองค์แรกครองอยู่ เมืองพิษณุโลก ทรงมีราชโอรสด้วยกันคือ “สมเด็จพระญาปาลราช” (ต่อมาได้เป็นพระพี่เขยของ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา)) ต่อมา ทรงมีพระมเหสีอีกพระองค์ครองอยู่ เมืองสุโขทัย ทรงพระนาม “ศรีจุฬาลักษณ์” และมีราชโอรสด้วยกัน 2 พระองค์ “สมเด็จพระรามราชาธิราช” กับ “ศรีธรรมมาโลกราช” ต่อเมื่อสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 2 สวรรคตใน พ.ศ. 1952 ตามที่ระบุไว้ในจารึกนั้น จึงเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ “ศรีจุฬาลักษณ์” กลายเป็นวีรสตรี ผู้ค้าบัลลังก์ ต่ออายุให้ราชวงศ์พระร่วงสายของนางไปได้อีกระยะหนึ่ง

เมื่อพระราชบิดาสิ้นพระชนม์ จึงเกิดการแย่งชิงราชสมบัติระหว่าง “พรญาปาลราช” ผู้ครองเมืองพิษณุโลก กับ “พรญารามราช” ผู้ครองเมืองสุโขทัย แต่สุดท้าย สมเด็จพระนครินทราชาธิราช (พระนครอินทร์) ผู้ครองกรุงศรีอยุธยาขณะนั้น ได้ใช้พระราชอำนาจของพระองค์เข้ามา โกล่เกลี่ยระงับเหตุดังกล่าว เป็นผลให้ผู้ที่ได้เป็นสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ลำดับที่ 3 คือ “สมเด็จพระรามราชาธิราช” ประเด็นนี้น่าสนใจว่า โดยธรรมเนียมการตั้งชื่อ “ปาล” ย่อมแก่กว่า “ราม” เราทราบว่า พรญาปาลราช ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 4 อย่างน้อยตั้งแต่ พ.ศ. 1969 ซึ่งในปีนั้นทรงมีพระชนมายุ 36 พรรษา ตามข้อมูลในจารึกรอยพระบาทยุคลพบุรี ดังนั้น จึงทราบว่า ทรงประสูติเมื่อ พ.ศ. 1933 และเมื่อคราวที่พระราชบิดา สวรรคตเมื่อ พ.ศ. 1952 นั้น จึงทรงมีพระชนมายุ 19 พรรษาเท่านั้น ทำให้ได้ข้อสรุปว่า พรญารามราชควรมีพระชนมายุต่ำกว่าพระองค์ นั้นย่อมแสดงว่า การแย่งชิงราชสมบัติระหว่าง พระองค์กับพระอนุชาต่างมารดานี้ เป็นสงครามระหว่างสองยุคสมัย และมีนัยยะอีกด้วย ทั้งสองฝ่ายต้องมี “คนหนุนหลัง” ซึ่งก็คงหนีไม่พ้นฝ่ายพระราชมารดาของทั้งสองพระองค์

อย่างไรก็ตาม เรายังไม่มีข้อมูลที่ชี้ชัดได้ว่า เหตุใดสมเด็จพระนครินทราชาธิราช (พระนครอินทร์) จึงโปรดฯ ให้พรญารามราช ได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 3 (รามราชาธิราช) ก่อนพรญาปาลราช แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า พระราชมารดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 3 คือ “สมเด็จพระราชเทวีศรีจุฬาลักษณ์” อาจมีอำนาจในการต่อรองเพื่อ “ค้าบัลลังก์” ต่ออายุให้เครือวงศ์สุโขทัยฝ่ายพระองค์ยังคงมีอำนาจอยู่ อย่างน้อยก็ควรถึงเมื่อพระองค์สวรรคต โดยสังเกตได้จาก อย่างน้อยเมื่อ พ.ศ. 1960 ตามข้อมูลในจารึกวัดสรศักดิ์ ผู้ครองเมืองสุโขทัยถูกปรับยศเหลือเพียง “ออกญาธรรมราชา” เท่านั้น ซึ่งเป็นไปได้ว่า ในปีดังกล่าว “ศรีจุฬาลักษณ์” อาจสิ้นพระชนม์ไปแล้ว คือสิ้นบารมีผู้ค้าบัลลังก์ และเมื่อถึงรัชกาล สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา) จึงได้มีการปรับระบบใหม่ ถอดสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 3 ให้มีพระยศเป็น “ออกญาธรรมราชา” เท่านั้น กระทั่ง พรญาปาลราชในฐานะ “พระพี่เขย” ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 4 ทำให้เจ้าเมืองสุโขทัยจึงมีชื่อว่า “พรญาราม” ตามพระนามเดิม และหลังจากนี้ไป อีกราว 50 ปี จึงมีหลักฐานปรากฏในฝ่ายอยุธยาว่านาม “ศรีจุฬาลักษณ์” ได้กลายเป็นนามพระสนมเอกในราชสำนักอยุธยา

เท่านั้น และกลายเป็นโลกทัศน์และแรงบันดาลใจที่ส่งต่อให้ผู้ประพันธ์แต่งเรื่องนพมาศแต่งงาน
ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24

ผู้เขียน

ดร.ตรงใจ หุตางกูร

นักวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)